

Arkady Moshes, ohjelmajohtaja, Ulkopoliittinen instituutti

NORMANDIA-KOKOUS UKRAINASTA

EI VOITTAJIA, EI HÄVIÄJIÄ, PELI JATKUU

Ranskan, Saksan, Venäjän ja Ukrainan johtajien huipputason tapaaminen ei tarjonnut toiveita Itä-Ukrainan konfliktin ratkaisusta, mutta selkeytti vaihtoehtoja. Varmuutta ei ole, mutta kokouksessa syntynyt ”tasapeli” saattaa työntää osapuolia lähemmäs kestäväää tulitaukoa.

Vuonna 2019 Venäjän diplomatia Euroopan suuntaan on kulkenut saavutuksesta toiseen. Kesäkuussa Venäjä kutsuttiin takaisin Euroopan neuvoston parlamentaariseen yleiskokoukseen, jossa se oli menettänyt äänioikeutensa Krimin valtauksen jälkeen vuonna 2014. Elokuussa Ranskan presidentti Emmanuel Macron alkoi kampanjoida sen puolesta, että Venäjä-suhteita korjattaisiin. Joulukuussa oli raivattu viimeisetkin esteet Nord Stream 2 -kaasuputken valmistumisen tieltä. Näiden askeleiden jälkeen lausunnot siitä, että Ukrainan kriisi vaikuttaa yhä merkittävästi Euroopan ja Venäjän suhteisiin, eivät ole enää kuulostaneet täysin uskottavilta.

Ukrainan uusi presidentti Volodymyr Zelenskyi on näyttänyt vierittävän syytä konfliktin jatkumisesta aiempaa enemmän maan entiselle johdolle. Hän tuntui uskovan joko naiiviuttaan tai itsevarmuuttaan, että häneltä neuvottelut Venäjän kanssa sujuisivat aiempaa tehokkaammin. Hän halusi välttämättä huippukokouksen Venäjän presidentin Vladimir Putinin kanssa, ja siksi Ukraina teki useita merkittäviä myönnytyksiä vain varmistukseksi tapaamisen. Noustuaan presidentiksi Zelenskyi on lakanut kokonaan viittaamasta suoraan ”Venäjän aggressioon” Itä-Ukrainaa koskeissa lausunnoissaan.

Tätä taustaa vasten Normandia-ryhmänä tunnettu Ranska,

Saksa, Venäjä ja Ukraina kokoutuivat huippukokoukseen Pariisissa 9. joulukuuta. Kremlillä oli hyvä syy toivoa, että jälleen yksi voitto olisi käsillä: Koska abstrakti puhe ”rauhasta” on suosittua Ukrainassa, mahdollinen sopimus voisi nostaa Zelenskyin laskevaa kannatusta kotimaassa. Ja koska Saksalla ja Ranskalla on ollut vaikeuksia pitää EU:n rintamaa yhtenäisenä Venäjää vastaan asetetuissa talouspakotteissa, niiden saattoi odottaa ehkä olevan pian kypsä sopimukseen. Samalla Itä-Ukrainan konfliktin taakka vaikutti olevan Moskovan hallinnassa eikä Kremlillä ollut väliä tontta painetta löytää kompromissia.

Tapaaminen ei kuitenkaan edistänyt Venäjän asemaa. Sikäli kun on

edes sopivaa käyttää urheilutermejä konfliktissa, joka on vaatinut tuhansia ihmishenkiä, voi yhtyä Volodymyr Zelenskyin näkemykseen, että kokous päättyi ”tasapeliin”.

Isoimpia ristiriitoja ei saatu liennytettyä lainkaan. Venäjä pitää kiinni vuoden 2015 Minskin sopimusten tulkinnasta: Ukraina voi saada itäraajansa jälleen valvontaansa sitten, kun maasta irtautumaan pyrkineiden alueiden erityisasema tunnustetaan maan perustuslaissa ja kun se toteutuu käytännössä. Ukrainan vastaus on, että rajan hallinta on edellytys poliittiselle ratkaisulle eikä perustuslain muutoksia ole tulossa.

Kokouksen julkilausutut tulokset ovat vähäisiä. Uusi vankien vaihto olisi voitu sopia kahdenvälisesti, kuten viime kesänä tai useita vuosia sitten presidentti Petro Porošenkon kaudella. Suunnitelma siitä, että tulitauko saataisiin vihdoin voimaan ja Etyjin operaatiolle taattaisiin vapaa pääsy koko konfliktialueelle, on yhä toteuttamatta. Se voi vielä rautakin. Rinnakkaiskokouksesta raportoitiin edistystä Venäjän ja Ukrainan kaasuneuvotteluissa, mutta nämä edistysaskeleet pitäisi vielä muuttaa sopimuksiksi.

On nähtävissä kaksi selittävää tekijää sille, miksi Zelenskyi päätti

pysyä lujana kokouksessa ja myösonnistui siinä, vaikka hänen hallintonsa antoi ymmärtää muuta ennen huippukokousta. Yksi on Ukrainassa virinnyt kampanjointi ”alustumista” vastaan. Kuukausien ajan kansalaisyhteiskunnan, median ja kansallismielisten puolueiden vaikuttajat varoittelivat presidenttiä, että joustavuudella olisi ikävät seuraukset. Kampanjalla oli vaikutusta yleiseen mielipiteeseen, joka oli jo valmiiksi epäluuloinen perustuslain muuttamista kohtaan ja erityisesti rikoksiin syyllistyneiden separatistien armahtamista kohtaan. Tätä Ukrainan presidentti ei voinut jättää huomiotta. Sisäministeri Arsen Avakov antoi julkisuuteen paljonpuhuvan lausunnon: ”petosta ei tapahtunut”. Hän toiminut tehtävässä vuodesta 2014 ja edustaa siten politiikan jatkuvuutta. Nyt hän antoi näin siunauksensa presidentin toiminnalle kansallismielisten ukrainalaisten silmissä.

Toinen selittävä tekijä on se, ettei Zelenskyi kokenut painetta EU:n taholta, vaikka sellaista pelättiin ennen huippukokousta. Oletettavasti Saksa ja Ranska ovat nyt tietoisia siitä, että Zelenskyin myönnytykset voisivat horjuttaa Ukrainaa syvästi. Ottaen huomioon, että maassa on satojatuhansia äskettäin etulinjassa palvelleita sotilaita, seuraukset voisivat olla

vielä paljon Itä-Ukrainan konfliktiaikin vaikeammin hallittavia.

Avoimeksi jää kysymys, hyväksyykö Venäjä Ukrainan kieltävän vastauksen. Ei olisi yllättävää, jos ei hyväksy. Huippukokouspäivänä kolme ukrainalaissotilasta kuoli konfliktialueella. Se oli pahaenteinen muistutus, että tilanne voi eskaloitua minä hetkenä hyvänsä. Ja vain tunteja Normandia-kokouksen jälkeen Ukrainan pääministeri Oleksi Hontšaruk sanoi, että uusi ”kaasusota” Venäjän kanssa on mahdollinen. On myös mahdollista, että Venäjä kuitenkin odotusten vastaisesti tyytyy Ukrainan vastaukseen, jos se laskee hyötyvänsä enemmän Macronin edellä mainitusta yrityksestä nollata suhteet ja siitä, että Ukrainan kriisi jäisi vähemmälle huomiolle. Tämäkään uutinen ei edistäisi Ukrainan alueellisen koskemattomuuden palauttamisesta. Se tarjoaisi kuitenkin Ukrainalle paremman mahdollisuuden keskittyä kipeästi kaivattuihin kotimaan uudistuksiin.